

Батько був у війську всю війну — я думаю про першу війну — так що аж до п'ятого року свого життя я ніколи майже не бачився з ним, а коли й бачився, то це мене не журило. Часом я пробуджувався і бачив над собою велику постать у „ггакі“, що придивлялася мені при світлі свічки. Часом раннім ранком я чув грукіт головних дверей і стук цвяхованих чобіт по брукованому провулку. Це були батькові: входи й виходи. Немов святий Миколай приходив він таємничо і зникав.

Насправді я навіть любив його відвідини, хоч тоді між мамою і ним була невідгідна тіснота, коли я вранці влазив у велике ліжко. Він курих, і це давало йому приємного цвілого запаху, і голився — задивляюче цікава операція! Щоразу він залишав за собою слід сувенірів — моделі танків, і ножі Гурка з ручками, що були зроблені з патронів, і німецькі шоломи, і відзнаки з кашкетів, і палички, і різномодний військовий виряд — все це уважно складене в довгу скриньку, що стояла на верхку шафи, на випадок, якби воно могло йому колинебудь пригодитися. Поза його плечима мама дозволяла мені доставляти крісло і ритися в його скарбах. Вона, здається, не цінила їх так високо, як він.

Війна була наймирнішим періодом мого життя. Вікно мого піддашся виходило на південний схід. Мама заслонила його, але це мало що помагало. Я завжди пробуджувався із першим світлом, а що всі зобов'язання попереднього дня вже розтанули, я почувався майже так, як сонце, готовий сяяти і втішати. Життя ніколи не здавалося таке просте і ясне і повне можливостей, як тоді. Я виставляв свої ноги з-під ковдри — я називав їх пані Ліва і пані Права — і вдумував для них драматичні ситуації, в яких вони обговорювали проблеми дня. Принаймні робила це пані Права — вона була дуже демонстративна; зате я не мав тієї ж влади над панею Лівою, тому вона переважно вдоволялася притакуванням-згодою.

Вони дискутували про те, що мама і я повинні впродовж дня робити, що святий Миколай повинен принести хлопцеві на Різдво і яких заходів ужити, щоб пожвавити нашу хату. Була тут, наприклад, дрібна справа з немовлятком. Ми з мамою ніколи не могли погодитися. В нашій хаті — єдиній у цілому ряді — не було маленької дитини, а мама казала, що ми не можемо собі дозволити на неї, поки батько не повернеться з війни, бо вони коштують по сімнадцять і шість. Це доказує, яка вона була наївна. Джінісі, вище по вулиці, мали немовлятко, а чейже всі знали, що вони не можуть дозволити собі на сімнадцять і шість. Це була, мабуть, якась дешева дитина, а мама хотіла щось справді добре, але я уважав, що вона була занадто вибаглива. Дитина Джінісі вистачала б нам зовсім добре.

Упорядкувавши свої пляни на день, я вставав, присував крісло під вікно мансарди і підносив раму так високо, щоб виставити голову. Вікно виходило на передні городці наступної вулиці, а за ними видно було над глибокою долиною високі будинки з червоної цегли, розташовані на протилежному пагорку, що були ще зовсім у темряві, тоді як ці, по нашому боці долини, вже всі були освітлені, щоправда, із довгими чудними тінями, від яких вони виглядали незвичайно суворі та фарбовані.

Потім я йшов до маминої кімнати і видряпувався на велике ліжко. Мама пробуджувалася, і я починав розповідати їй про свої пляни. На цей час — хоч я, здавалося, не помічав цього досі — я заледенів був у своїй нічній сорочці і, балакаючи, таяв тепер, аж поки не стопилися останки морозу, і я зашипляв біля неї та пробуджувався щойно тоді, коли чув, як вона внизу у кухні готовила сніданок.

Після сніданку ми йшли до міста, слухали Богослужбу у святого Августина, відмовляли молитву за батька і робили закупи. Якщо пополудне

було гарне, ми або йшли на прохід у поле, або відвідували велику мамину приятельку в монастирі — матір із св. Домініка. Мама примусила їх усіх молитися за батька, а я, йдучи до ліжка, щовечора просив Господа, щоб безпечно привів його з війни знову до нас. Як мало, справді, знав я, за що молився!

Одного ранку я поліз на велике ліжко, а там таки й справді був батько, що з'явився своїм звичайним свят-миколаївським способом, проте пізніше, замість уніформи, він одягнув свій найкращий синій костюм і мама тішилась, якби не знати що. Я не бачив, з чого було тішитися, бо без уніформи батько був зовсім певно менш інтересний, але вона сяяла і пояснила тільки, що наші молитви були вислухані, і ми пішли на Богослужбу подякувати Богові, що привів батька здорового додому.

Яка іронія! Цього дня, прийшовши на обід, батько скинув свої черевики, натягнув капці, насунув стару, брудну шапку, яку він носив по хаті, щоб оберегти себе від простуди, закрив ногу на ногу і почав поважно говорити з мамою, що виглядала стурбована, бо це руйнувало її гарний вигляд, тому я й перервав йому.

— Хвилинку, Лярі! — сказала вона ніжно. Так говорила вона тоді, коли в нас були якісь нецікаві гості, отже я не звертав на це ніякої уваги і продовжував балакати.

— Будь тихо, Лярі! — сказала вона нетерпляче. — Не чуєш, що я розмовляю з татом?

— Чому ж ти розмовляєш з татом? — запитав я з видом якнайбільшої байдужості.

— Тому, що з татом мусимо дещо обговорити. Отже не перебивай більше!

По полудні, на мамине прохання, батько взяв мене на прохід. Цим разом ми пішли до міста замість у поле, і я спершу — у звичайному своєму оптимізмі — думав, що це буде може поліпшення. Нічого подібного. Ми з батьком мали зовсім відмінні уявлення про прохід по місті. В нього не було відповідного зацікавлення трамваями, кораблями ані кіньми і єдине, що, здається, розважало його — це говорити до чоловіків, таких же старих, як і він. Коли я хотів затриматися, він попросту йшов далі, волочучи мене за собою за руку. Коли ж він хотів затриматися, я не мав іншого вибору, як зробити те саме. Я завважив, що скоро тільки він починав спиратися об стіну, то це, здається, був знак, що він хоче зупинитися довше. Коли я вдруге завважив, що він це робить, я розсердився. Здавалося, що він примощується тут на постійне. Я тягнув його за плащ і штани, проте, в батька, зовсім протилежно як у мами, була незвичайна здібність для люб'язної неухаги. Я змірив його від стіп до голови і застановлявся, чи б мені не плакати, але він, здавалося, був занадто далекий від того, щоб це його дратувало. Справді, це було так, немов би їти на прохід із горою! Він або цілковито ігнорував мої сіпання і штурханці, або скидав очима вниз із свого вершка, розбавлено посміхаючись. Я ніколи не зустрічав людини, що була б така заглиблена в собі, як він.

Під час підвечірку „розмова з татом“ почалася знову, тим разом скомплікована фактом, що в нього була вечірня газета, і він кожних пару хвилин відкладав її, щоб розповісти з неї мамі щось нове. Я відчував, що це нечесно. Я був готовий змагатися з ним щоразу за мамину увагу, але коли для нього робили це інші люди, мені не лишалося ніяких можливостей. Де-кілька разів я пробував змінити тему, але безуспішно.

— Ти повинен бути тихо, коли тато читає, Лярі! — мама сказала нетерпляче.

Було ясно, що або вона насправді більше любила говорити з батьком, як зі мною, або він мав над нею якусь страшну владу, тому вона й боялася признати правду.

— Мамочко, — сказав я увечорі, коли вона мене загортала, — як ти думаєш, якби я дуже молився, чи Бог відіслав би тата назад на війну? Вона, здавалося, хвилиночку над цим застановилася.

— Ні, любий, — сказала з усміхом — я думаю, що він не зробив би цього.

— Чому ні, мамочко?

— Бо немає вже війни, синочку.

— Але, мамочко, чи не міг би Бог зробити другу війну, якби так захотів?

— Він не захотів би, любий. Це не Бог робить війни, але недобрі люди.

— О! — сказав я.

Це мене розчарувало. Я почав роздумувати над тим, що Бог був не зовсім такий, як про нього говорилося.

Наступного ранку я пробудився у звичайній своїй порі, почувуючись немов пляшка шампанського. Я виставив свої ноги і вигадав довгу балачку, в якій лані Права розповідала про клопіт, який вона мала із своїм власним батьком, аж поки не віддала його до притулку. Я не зовсім знав, що таке притулок, але це видавалося відповідним місцем для батька. Потім я взяв своє крісло і виставив голову з вікна мансарди. Світанок саме пробивався з таким виразом вини, що я почував, немов приловив його на гарячому. З головою, що розпадалась від історій і схем, я пішов, спотикаючись, до сусідньої кімнати і в півтемряві видряпався на велике ліжко. З маминого боку не було місця, так що я мусів ввійти між неї й батька. На цей час я зовсім забув про нього, і тепер декілька хвилин сидів випрямлений, ламаючи собі голову, що міг би я з ним зробити. Він займав більше, ніж належну йому частину ліжка, і я не міг вигідно примоститися, отже я дав йому кілька стусанів, що примусили його забурчати і витягнутися. Все ж, він таки зробив місце. Мама пробудилася і помацки шукала мене. Я вигідно примостився в теплоті ліжка з великим пальцем у роті.

— Мамочко! — задзижчав я голосно і вдволено.

— Цить, любий! — прошепотіла вона. — Не буди тата!

Це був новий розвиток, що погрожував бути ще серйознішим, як „розмова з татом“. Життя без моїх ранішніх конференцій було немислиме.

— Чому? — спитав я поважно.

— Тому, що бідний татко втомлений.

Це видалось мені зовсім незадовільною причиною, а сентиментальне мамине „бідний татко“ дратувало мене. Я ніколи не любив того рода вилівів; вони завжди здавались мені нещирі.

— О! — сказав я легковажно. А тоді своїм найбільш привабливим тоном: — Чи ти знаєш, мамочко, куди я хотів би піти з тобою сьогодні?

— Ні, любий, — зідхнула вона.

— Я хочу піти на Глен і ловити скатів своєю новою сіткою, а потім до Факс енд Гаундс, і . . .“

— Не буди тата! — прошипіла гнівно мама, прикладаючи руку на мої уста.

Та було запізно. Він уже збудився, або майже збудився. Забурчав і простягнув руку по сірники. Тоді почав придизлятися недовірливо своєму годинникові.

— Хочеш чашку чаю, любий? — спитала мама таким покірним, притишеним голосом, якого я не чув від неї ніколи досі. Це звучало майже так, якби вона боялася.

— Чаю? — вигукнув батько обурено. — Чи ти знаєш, котра тепер година?!!

— А після того, я хотів би піти на Раткуні Ровд, — сказав я голосно, боячись, щоб не забути чогось при всіх цих перериваннях.

— Зараз же йди спати, Лярі! — сказала мама гостро.

Я почав пхикати. Цих двоє вело розмову в такий спосіб, що я не міг сконцентруватися, а задушити в собі всі мої ранішні пляни — це так, якби похоронити родину ще в колисці.

Батько не сказав нічого, тільки запалив люльку і смоктав її, придивляючись тіням і не звертаючи ніякої уваги ні на маму, ні на мене. Я знав, що він лютий. Кожний раз, як я зробив якусь заввагу, мама зацитькувала мене подразнено. Я був принижений. Я відчував, що це несправедливо; в цьому було навіть щось зловісне. Щоразу, коли я вказував їй на непотрібне застелювання двох ліжок, як ми обое могли спати в одному, мама казала мені, що так здоровіше, а тепер ось цей чоловік, цей посторонній, спить із нею без найменшої турботи про її здоров'я!

Він устав раненько, зробив чай і приніс мамі чашечку, а мені ні.

— Мамочко! — закричав я, — я теж хочу чашку чаю.

— Добре, любий, — сказала вона терпеливо, — ти можеш пити з маминої тарілочки.

Це вирішило справу: або батько мусітиме покинути хату, або я. Я не бажав собі пити з маминої тарілочки, я хотів, щоб мене трактували, як рівного в моєму власному домі, отже, щоб докучити їй, я випив усе і не залишив для неї нічого. Вона і це прийняла спокійно.

Проте увечорі, коли клала мене до ліжка, сказала лагідно:

— Лярі, я хочу, щоб ти обіцяв мені дещо.

— Що таке? — спитав я.

— Обіцяєш не приходити ранком і не турбувати бідного татка?

Знову „бідний татко“! Все, що відносилось до цього зовсім неможливого чоловіка, починало видаватись мені підозрілим.

— Чому? — запитав я.

— Тому, що бідний татко зажурений і втомлений і тому, що йому не спиться добре.

— Чому ж йому не спиться, мамочко?

— Ну, ти знаєш, тоді, як він був на війні, мама діставала грошики з поштового уряду, правда?

— Від міс МекКарті?

— Атож. А тепер, бачиш, міс МекКарті не має більше грошків і татко мусить іти, щоб добути їх хоч трохи. Ти знаєш, що сталося б, якби він не міг цього зробити?

— Ні, — відповів я, — розкажи!

Ну, я думаю, що ми хіба мусіли б піти жебрати, як ця бідна старуха що п'ятниці. Це не було б нам приємне, правда?

— Ні, погодився я, — не було б.

— Отже, обіцяєш, що не прийдеш більше і не розбудиш його?

— Обіцяю.

Кажу вам, я і справді мав такий намір. Я знав, що грошики — серйозна справа, і я весь був проти того, щоб ми йшли жебрати, як та стара жінка, що п'ятниці. Мама розставила всі мої забавки повним колом довкруги ліжка, так що яким тільки способом я не встав би, я мусів на одній із них обов'язково зашпорататися.

Збудившись, я й справді пам'ятав про свою обіцянку. Я встав з ліжка, сів на підлогу і грався — здавалося мені — цілі години. Потім я дістав своє крісло і дивився з вікна мансарди ще більше годин. Мені хотілося, щоб настав уже час збудитися батькові, мені хотілося, щоб хтонебудь зробив мені чашку чаю. Я не почувався нітрохи так, як сонце, навпаки, мені було нудно і так дуже, дуже холодно. Я попросту тужив до тепла й глибині великої, пухової постелі. Нарешті, я не міг довше витримати. Я пішов у сусідню кімнату. Тому, що з маминого боку все ще не було місця, я переліз через неї і вона пробудилася з переляку.

— Лярі, — прошепотіла вона, стискаючи міцно моє рамя, — що ти обіцяв?

— Але ж я і зробив так, мамочко, — зойкнув я, приловлений на гарячому, — я був тихо так дуже-дуже довго.

— Ох, любий, та ти ж і перемерз! — сказала вона сумно, обмацуючи мене цілого. — Слухай, якщо я дозволю тобі залишитися, чи обіцяєш мені не розмовляти?

— Але ж я хочу розмовляти, мамочко, — заскимлів я.

— Це немає нічого до речі, — сказала вона із твердістю, що була мені незнайома. — Тато хоче спати. Чи ти розумієш це?

Я розумів це аж надто добре. Я хочу розмовляти, він хоче спати — чия це хата нарешті?

— Мамочко, — сказав я з такою ж твердістю, — я думаю, що було б здоровіше, якби тато спав у своєму власному ліжку.

Це, здається, приголомшило її, бо вона деякий час не обзивалася.

— Тепер, раз на завжди, — почала вона знову, — або ти будеш цілком тихо, або підеш до свого власного ліжка. Котре волієш?

Ця несправедливість прибила мене. Я довів їй — власними її словами — непослідовність і нерозсудливість, а вона навіть не пробувала відповіді. Повен злови, я дав батькові стусана, якого вона не завважила, але який примусив батька забурчати і відкрити очі в тривозі.

— Котра година? — запитав він перестрашеним голосом, не дивлячись на маму, але на двері, немов би він там когось побачив.

— Ще рано, — відповіла заспокоююче. — Це лиш дитина. Спи далі... Слухай, Лярі, — додала вона, встаючи з ліжка, — ти розбудив тата і мусиш піти назад.

Тим разом, не зважаючи на її тихий тон, я бачив, що це — поважно і знав, що мої головні права й привілеї будуть якби втрачені, якщо я не обороною їх негайно. Коли вона підняла мене, я видав пронизливий крик, що міг був розбудити мертвого, не то що батька. Він застогнав.

— Клята дитина! Невже він ніколи не спить?

— Це тільки привичка, любий, — сказала вона тихо, хоч я бачив, що вона сердиться.

— Пора, щоб він відучився від цього! — крикнув батько, починаючи підійматися в ліжку. Нагло він зібрав навколо себе всю постіль, обернувся до стіни, а тоді ще виглянув понад своє плече, так, що не видно було нічого, тільки двоє малих, зловних темних очей. Цей чоловік виглядав на правду злющий.

Щоб відкрити двері від спальні, мама мусіла поставити мене на землю, а я вирвався і з вереском кинувся у найдальший кут кімнати. Батько сів, випрямившись, в ліжку.

— Замовчи, ти — мале щеня! — сказав він придушеним голосом.

Я так здивувався, що перестав верещати. Ніколи, ніколи досі ніхто до мене таким тоном не говорив. Я поглянув на нього недовіркою і побачив, що лице його здрігається від люті. Щойно тепер я повністю усвідомив собі, як влаштував мене Бог, вислухавши мої молитви за безпечний поворот цієї бестії.

— Ти замовчи! — галаснув я, не тямлячи себе.

— Що ти сказав? — закричав батько, диким рухом вискакуючи з ліжка.

— Мік, Мік! — закликала Мама, — чи ж не бачиш, що дитина ще не звикла до тебе?

— Я бачу, що він краще годований, як учений! — гаркнув батько, вимахуючи дико руками. — Він потребує дістати в шкіру.

Весь попередній його крик був ніщо в порівнянні з цими непристой-

ними словами, що відносилися до моєї особи. Від них напrawdę скипіла в мені кров.

— Ти сам потребуєш дістати в шкіру! — зверщав я істерично. — Ти сам потребуєш дістати! Замовчи, замовчи!

На цьому він утратив терпеливість і пустився йти до мене. Він зробив це без переконання, так, як можна було сподіватися від людини, що діяла на встрашених маминих очах. Скінчилось звичайним легким ударом, але сама образа дістати взагалі від постороннього, цілковитого чужинця, що улестив собі дорогу з війни до нашого великого ліжка у висліді мого невинного заступництва, довела мене до повної недоречности. Я верещав і кричав, і танцював своїми босими ногами, а батько, що виглядав незграбний і волохатий, в самій тільки короткій, сірій військовій сорочці, дивився на мене, немов гора, що вибралась на вбивство. Думаю, що це тоді, мабуть, я збагнув, що він також заздрісний. А поруч стояла мама в своїй нічній сорочці з таким виглядом, немов серце її розірвалося поміж нами. Я бажав собі, щоб вона і почувалася так, як виглядала. Здавалось мені, що вона на все це заслуговує.

Від цього ранку моє життя було пеклом. Ми з батьком були ворогами — явно й отверто. Ми проводили один на одного низку наступів: він, пробуючи красти мій час з мамою, а я — його. Тоді, як вона сиділа на моім ліжку, розповідаючи мені байку, він брався шукати якусь пару старих черевиків, що їх він нібито залишив дома напочатку війни. Тоді, як він розмовляв з мамою, я голосно бавився забавками, щоб показати цілковитий брак зацікавлення. Він викликав страхітливу сцену одного вечора, коли, прийшовши з праці, застав мене біля своєї скриньки, як я бавився його регіментальними відзнаками, ножами Гуркга і паличками. Мама встала і відібрала від мене скриньку.

— Тобі не вільно бавитися татовими іграшками, Лярі, хіба він сам тобі дозволить. — сказала строго. — Тато твоїми не бавиться.

Батько чомусь поглянув на неї так, немов би вона його вдарила, а потім відвернувся з сердитим виглядом.

— Це не іграшки! — гримнув, знімаючи знову скриньку, щоб подивитися, чи я чогонебудь не рушив. — Деякі з цих курйозів дуже рідкісні й коштовні.

З часом я все таки завважив, що йому все більше й більше вдається відчувувати маму від мене. Погіршувало справу те, що я не міг збагнути його методи, ані зрозуміти, в чому була його привабливість для мами. У всякий можливий спосіб він був менше привабливий, як я. В нього був простацький акцент, і він голосно поводився при столі. Деякий час я думав, що це може газети так займають її, отже я вигадував свої власні новинки, щоб їй читати. Потім я думав, що це може курення — яке мені особисто видавалось приманливим — і я почав брати його люльки і ходив по хаті, напускаючи в них слину, аж поки він не приловив мене на цьому. Я навіть почав голосно поводитися під час чаю, але мама сказала тільки, що це гидко. Здавалось, що все обертається навколо цього нездорового звичаю спати разом, отож я звертав особливу увагу, щоб несподівано впадати до їхньої спальні і стежити, розмовляючи з собою самим, так щоб вони не знали, що я їм придивляюся — але я ніколи не завважив, щоб вони що-небудь замишляли. Вкінці це мене перемогло. Для цього, мабуть, треба бути дослним і дарувати другим перстені, і я усвідомив собі, що мусітиму ждати.

Але в той же час я хотів, щоб він бачив, що я тільки вичікую, а не здаюся. Одного вечора, коли він був особливо противний, базікаючи понад мою голову, я всипав йому:

— Мамочко, — сказав я, — чи ти знаєш, що я зроблю, як виросту?

— Ні, любий, — відповіла, — а що таке?

— Я одружуся з тобою, — сказав я тихенько.

Батько вибухнув голосним реготом. Але цим він мене не обманув. Я знав, що це мусіло бути вдаване. А мамі — не зважаючи на все — було приємно. Мені здавалося, що вона, мабуть, відчула полегшу, дізнавшись, що одного дня батькова влада над нею буде зламана.

— Чи ж це не буде гарно?! — сказала з усмішкою.

— Це буде дуже гарно, — сказав я впевнено, — бо ми будемо мати багато-багато маленьких дітей.

— Це правда, любий, — сказала вона безтурботно, — я думаю, що і в нас буде одне незабаром, а тоді ти матимеш доволі товариства.

Я був з цього безконечно вдоволений, бо це доказувало, що, не зважаючи на повну уступливість супроти батька — вона все ще рахувалась із моїми побажаннями. Крім цього, це поставить Джінісів на їхнє місце.

Воно, одначе, зовсім так не вийшло. Передусім мама була дуже заклопотана — напевно тим, де роздобути сімнадцять і шість — і хоча батько почав приходити додому пізно увечері, то особливої користі я з цього не мав. Вона перестала брати мене на проходи, стала мов вогонь вразливою і біла мене за найменшу дрібничку. Часом я жалував, що я взагалі колинебудь згадував цю нестерпну дитину — здавалося, що в мене особливий талант стягати на себе нещастя.

А це й справді було нещастя! Синочок прибув із страхітливим галасом — навіть цього не міг він зробити без метушні — і від першої хвилини я не злюбив його. Він був примхлива дитина — наскільки це стосувалося мене, він завжди був примхливий і вимагав абсолютно забагато уваги. Мама просто дуріла за ним і не помічала, коли він тільки удавав. Для товариства він був більш, як безжиточний. Він спав цілий день, і я мусів ходити по хаті навшпиньках, вистерігаючись, щоб його не збудити. Вже більш не було мови про те, щоб не будити тата. Теперішній клич був: „Не буди синочка!“ Я не міг зрозуміти, чому дитина не може спати у відповідний час, тому, коли тільки мама обернулася, я будив його. Часом, щоб не дати йому заснути, я його щипав. Мама приловила мене раз на цьому і немилосердно перетріпала.

Одного вечора, коли батько вертався з праці додому, я бавився поїздами на передньому городі. Я грався далі, щоб не звертати на нього уваги, натомість почав удавано розмовляти сам із собою і сказав голосно:

— Як ще одна клята дитина прийде до цього дому, то я піду геть!

Батько станув, як укопаний, і глянув на мене через плече.

— Що це ти сказав? — спитався суворо.

— Я говорив сам до себе, — відповів я, намагаючись приховати свій переляк. — Це приватна справа.

Він відвернувся і без слова пішов додому. Бачите, я намірив це був як серйозну пересторогу, проте наслідки були зовсім інші. Батько почав бути дуже милий для мене. Я міг розуміти це, очевидно. Мама надто вже — до нудоти — припадала біля синочка. Навіть під час обіду вона, було, встане і з усмішкою витріщить очі на нього, що в колісці, ще й накаже батькові зробити те саме. Він завжди щодо цього був ввічливий, проте видався такий запаморочений, що видно було, що він не знає про що вона балакає. Він нарікав на те, що синочок плаче по ночах, але мама лише гнівалася і казала, що синочок ніколи не плаче, хіба що йому чогось треба — а це була яскрава неправда, бо синочкові ніколи нічого не бракувало, і він тільки плакав, щоб привернути до себе увагу. Було справді боляче бачити, яка вона наївна. Батько не був привабливий, зате в нього була справжня інтелігенція. Він проглянув синочка наскрізь, а тепер він дізнався, що і я проглянув його також.

Одної ночі я збудився з переляком. Хтось був біля мене в ліжку. В перший момент я був певний, що це мусить бути мама, яка, прийшовши

нарешті до себе, залишила батька назавжди, але саме тоді я почув конвульсії синочка в сусідній кімнаті і маму, що казала: „Годі, годі, годі!“ — і я зрозумів, що це не вона. Це був батько. Він лежав біля мене широко розбуджений, тяжко дихаючи, і, очевидно, сердитий.

По хвилині я здогадався, що саме його розсердило. Це прийшла тепер його черга. Після того, як він викинув з великого ліжка мене, тепер викинули і його самого. Мама не виявляла уважливості тепер нікому, тільки цьому щеняті, синочкові. Я не міг не спочувати батькові. Все те я і сам переходив, та вже навіть у тому віці я був великодушний. Я почав гладити його і казати: „Годі, годі!“ Особливо чутливий він не був.

— І ти також не спиш? — забурчав.

— Ах, давай краще обійми мене своїм рам'ям, — сказав я, — добре? — і він зробив це — у своерідний спосіб. Перебільшено обережно — ось як можна було б це описати. Він був дуже костистий, та все таки це було краще, ніж ніщо.

На Різдво всупереч своїм звичаям він купив мені на правду гарний модель залізнички.

З англійської мови переклала **Марта Тарнавська**
